

European Electoral Studies

VOLUME: 3
ISSUE: 1

Politická krize v Rumunsku: rumunské referendum 2007

(Political Crisis in Romania: The Romanian Referendum 2007)

Markéta Smrčková (156259@mail.muni.cz)

Abstract:

The aim of this paper is analysis of the political crisis in 2007 in Romania which led to recalling of president Traian Băsescu by the parliament. Consequential referendum in which the public express in advantage of president was the outcome of the opposition's effort to take the power over. The paper deals with the reasons for the crisis, the constitutional rules for the referendum and its exact results as well as further development in Romanian politics after the referendum.

Keywords:

Romania, political crisis, impeachment of president, referendum, political parties

1. Úvod

Cílem předkládaného textu je analyzovat politickou krizi v Rumunsku, která nastala v roce 2007. Její důvody mají kořeny v dlouholetém osobním sporu prezidenta (Triana Băsescu) a ministerského předsedy (Calin Papescu-Tariceanu), které se přenesly na politickou sféru již v době prezidentských voleb v roce 2004. Spor vyvrcholil odvoláním prezidenta parlamentem, na což prezident reagoval vypsáním referenda o svém setrvání v úřadu. Hlavní částí práce je především analýza konstitučního rámce pro odvolání prezidenta, možnosti vypsání referenda, jeho výsledky a jejich následný rozbor.

2. Cesta k politické krizi

Rumunská politická a ústavní krize vyvrcholila na jaře 2007 odvoláním prezidenta rumunským parlamentem a konáním referenda, jež mělo verifikovat, či falzifikovat rozhodnutí parlamentu. Nejviditelněji se projevila v osobním sporu bývalých partnerů, prezidenta Triana Băsescu a premiéra Calina Papescu-Tariceanu. V roce 2004 se Băsescova Demokratická strana (PD, Partidul Democrat) a Tariceanova Národní liberální strana (PNL, Partidul National Liberal) spojily ve volební uskupení Aliance pravdy a spravedlnosti (ADA, Aliantei Dreptate Si Adevăr). Díky tomuto spojení se T. Băsescu stal v roce 2004 prezidentem, kdy porazil tehdejšího ministerského předsedu Adriana Nastseho v poměru 51, 23% ku 47, 77%.¹

Băsescova agresivní antikorupční kampaň byla veřejností přijímána velmi dobře, což dokazuje i růst prezidentovy popularity, jež dosáhla v říjnu 2006 na 61 %.² Podle výzkumu veřejného mínění byly za nejdůležitější znaky dobrého prezidenta označeny boj proti korupci, prosazování práva a disciplíny, organizační schopnosti a být dobrým Rumunem. Personální charakteristika T. Băsescova těmto požadavkům téměř zcela vyhovovala a jeho popularitě nebránilo ani nařčení, že byl v komunistické éře spolupracovníkem Securitate³ (Arion 2007). Jeho zahraniční politika upevňování transatlantických vztahů a zaměření se na vstup do EU byla též přijímána pozitivně.

---

¹ Kompletní výsledky prezidentských voleb 2004 – Rumunská volební komise: http://www.bec2004.ro/documente/P2_BEC.pdf, všechny elektronické zdroje aktuální k 16. březnu 2007.

² Výsledky průzkumu popularity prezidenta a informace o veřejném mínění v celém odstavci vč. pozn. 3 jsou získány z průzkumu veřejného mínění Public Opinion Barometr realizovaného v říjnu 2006 společností Open Society Found.

³ Podle zmíněného výzkumu veřejného mínění tato spolupráce byla překážkou pro vykonávání funkce prezidenta pouze pro 32% respondentů. Posléze bylo toto nařčení označeno vědci za nepravdivé.

Napětí na politické scéně začalo významně růst již na podzim 2006, kdy začala jednání o plánovaných volbách do Evropského parlamentu, které se měly uskutečnit v polovině května 2007⁴ (Maxfield 2007: 5). V lednu 2007 se spor mezi premiérem a prezidentem začal stupňovat a členové vlády loajální k prezidentovi museli rezignovat. První musel odejít ministr zahraničních věcí Mihai-Razvan Ungureanu po zdánlivě neškodné aféře, kdy americká armáda zadržela dva rumunské zaměstnance vojenské základny v Iráku kvůli neautorizovaným fotografiím na průkazech. Začátkem února byli propuštěni s odůvodněním, že se jednalo pouze o chybu, a nikoli o pokus o neoprávněný vstup na základnu. Premiérovi se v oficiálním odůvodnění pro rezignaci ministra nelíbilo, jakým způsobem komunikoval se všemi stranami a že nedostatečně informoval i jeho (Arion 2007).

Tato aféra posloužila jako zdroj pro rozpoutání dalšího sporu mezi dvěma nejvýše postavenými muži v zemi, a to v otázce další přítomnosti rumunské armády v Iráku, kdy prezident považoval její setrvání za čest a premiér naopak chtěl vojáky stáhnout ještě do konce roku 2007.

Další ministryně, Monica Macovei, se dostala pod tlak parlamentu, aby odstoupila kvůli pokusům o vytvoření Národní integrační agentury (NIA). NIA měla na žádost Evropské unie kontrolovat zdroje majetku ministrů a členů obou komor parlamentu, avšak poslanci a senátoři protestovali proti zavedení úřadu s tak rozsáhle definovanými pravomocemi. Reformní úsilí rumunských proprezidentských politiků a prezidenta samotného nebylo motivováno pouze vlastním přesvědčením, ale i značným úsilím Evropské unie o reformu soudnictví. EU po vstupu Rumunsko varovala, že nereformuje-li oblast justice a nesníží míru korupce, rozhodnutí jeho soudů nebudou respektována ostatními členskými státy EU. (Ciobanu 2007)

Jako nejjednodušší vysvětlení politické krize se jeví osobní antagonismus mezi premiérem a prezidentem, v pozadí však mohou a dozajista stojí i jiné důvody. Prezidentovy reformy šly většinou proti zájmům mnohých politiků, z nichž značná část patřila k Sociálně demokratické straně (PSD, Partidul Social Democrat), která vládla v letech 1990–1996 a 2000–2004 (Viehmann 2007). Také prezidentovy projevy z prosince 2006 o komunistickém režimu vyvolaly nesouhlas v řadách PSD, když označil bývalý režim za nelegální a kriminální.

---

⁴ Nakonec však kvůli politické krizi byly posunuty na 25. listopadu 2007.

3. Politická krize a odvolání prezidenta

Politická krize se prohloubila 12. února, když právě sociální demokraté bývalého prezidenta Iona Ionescu podali návrh na Bănescovu suspendaci. Návrh byl podpořen krajně pravicovou Stranou za Velké Rumunsko (PRM, Partidul Romania Mare). Tato umělá aliance složená ze stran zastupujících oba póly stranického spektra – PSD jako postkomunistická strana a PRM jako strana nacionalistická – byla podpořena Tariceanovou PNL, Konzervativní stranou (PC, Partidul Conservator) a Demokratickou unií Maďarů v Rumunsku (UDMR, Uniunea Democratica Maghiara din Romania) (Arion 2007). 2. dubna pak premiér sestavil novou vládu, složenou z ministrů za PNL a UDMR bez všech osmi ministrů loajálních k prezidentovi a účastnících se vlády minulého.

4. Ústavní zakotvení institutu referenda a jeho praktický průběh

Parlament může podle rumunské Ústavy odvolat prezidenta při zjištění hrubého porušení ústavních zákonů, a to na společném zasedání obou komor nadpoloviční většinou všech hlasů a po konzultaci s Ústavním soudem (Constitution of Romania, kap. II, čl. 95). Návrh na odvolání může podat nejméně jedna třetina poslanců a senátorů. Pokud parlament suspendoval prezidenta, může být vyhlášeno referendum do 30 dní od parlamentního hlasování.

19. dubna parlament přijal usnesení o odvolání prezidenta, přičemž pro suspendaci se vyslovilo 322 poslanců, proti 108 a 8 nehlasovalo. Parlament odůvodnil odvolání Bănescu jeho snahou protiústavně si přivlastnit více pravomocí patřících jiným institucím, především premiérovi, a ochranou zájmů mafie v rumunské ekonomice (Euractiv 2007).

Ještě dva dny před samotným hlasováním, 17. dubna, však rumunský Nejvyšší soud prohlásil, že se prezident žádného porušení Ústavy nedopustil. V rozsudku soud označil důvody parlamentu pro jeho odvolání za čistě politické. Nařčení prezidenta, že využíval tajnou službu ke sledování politických oponentů, Nejvyšší soud též odmítl pro nedostatek důkazů. Sociální demokracie se pokusila soud zdiskreditovat, když vnesla obvinění, že mnohé soudce Nejvyššího soudu vydíral sám prezident (Arion 2007). Ignorovala tak fakt, že nebyl legální důvod pro prezidentovu suspendaci z úřadu.

Prezident Bănescu vyhlásil referendum o potvrzení svého odvolání, které podle platných zákonů je možné při schválení nadpoloviční většiny všech registrovaných voličů. Během 3. května parlament tuto podmínku změnil na schválení nadpoloviční většinou voličů, kteří přišli k volbám, avšak schválenou změnu zamítl Nejvyšší soud. Parlament navíc zakázal prezidentovi vést volební kampaň v médiích v období referenda a parlamentní

komise rozložila tento čas mezi parlamentní strany podle procentuálního zastoupení v parlamentu (Arion 2007).

V Bukurešti propukly 22. dubna demonstrace na podporu prezidenta, který patřil mezi nejoblíbenější politiky v zemi (Ciobanu 2007). Byla zveřejněna petice Apel na respekt ke státnímu právu a demokracii, podepsána mnohými významnými osobnostmi a rumunskými intelektuály. Zmiňuje se především o skutečnosti, že prezident neměl šanci vést kampaň, o obavě o dodržování demokratických pravidel v Rumunsku a vyzývá občany k účasti na referendu.⁵ Băsescovi oponenti se pokusili snížit volební účast tím, že zvolili za den konání referenda 19. květen, sobotu, ačkoli od roku 1989 to byla vždy neděle. Sobota je v Rumunsku pro většinu obyvatel pracovním dnem, čímž chtěl parlament omezit voličskou účast (Arion 2007). K platnosti referenda je nutná nadpoloviční účast všech registrovaných voličů.⁶ V případě nedosažení tohoto kvóra by bylo referendum neplatné. Jediným právně platným rozhodnutím by tak zůstalo odvolání prezidenta parlamentem (Nicolae 2005).

5. Výsledky referenda

V referendu občané odpovídali na otázku „Souhlasíte s rozhodnutím parlamentu odvolat prezidenta Băsescu?“ Většina obyvatel se vyslovila negativně, tedy pro možnost, aby prezident dále vykonával svůj úřad (viz Tabulka č. 1).

Tabulka 1. Výsledky referenda o odstoupení prezidenta, 19. května 2007

Odpověď	Počet hlasů	Hlasy v %
Ano	2 013 099	24, 75
Ne	6 059 315	74, 48
Neplatné hlasy	62 858	0, 78

Zdroj: Centrální volební úřad, (<http://www.becreferendum2007.ro>)

Teritoriální podpora prezidenta se na úrovni krajů pohybovala v relativně velkém rozmezí mezi 61 a 85 %. (viz Tabulka č. 2) Nejnižší počet hlasů v procentech získal Băsescu v jižních krajích Teleorman, Vaslui a východním kraji Olt. Naopak nejvyšší

⁵ Plné znění petice na podporu prezidenta: Apel pentru respectarea statului de drept si a democratiei, <http://www.revista22.ro/html/index.php?art=3703&nr=2007-05-11>

⁶ Podle zákona č. 3/2000 o referendu musí být účast v minimálním počtu poloviny registrovaných voličů plus jeden.

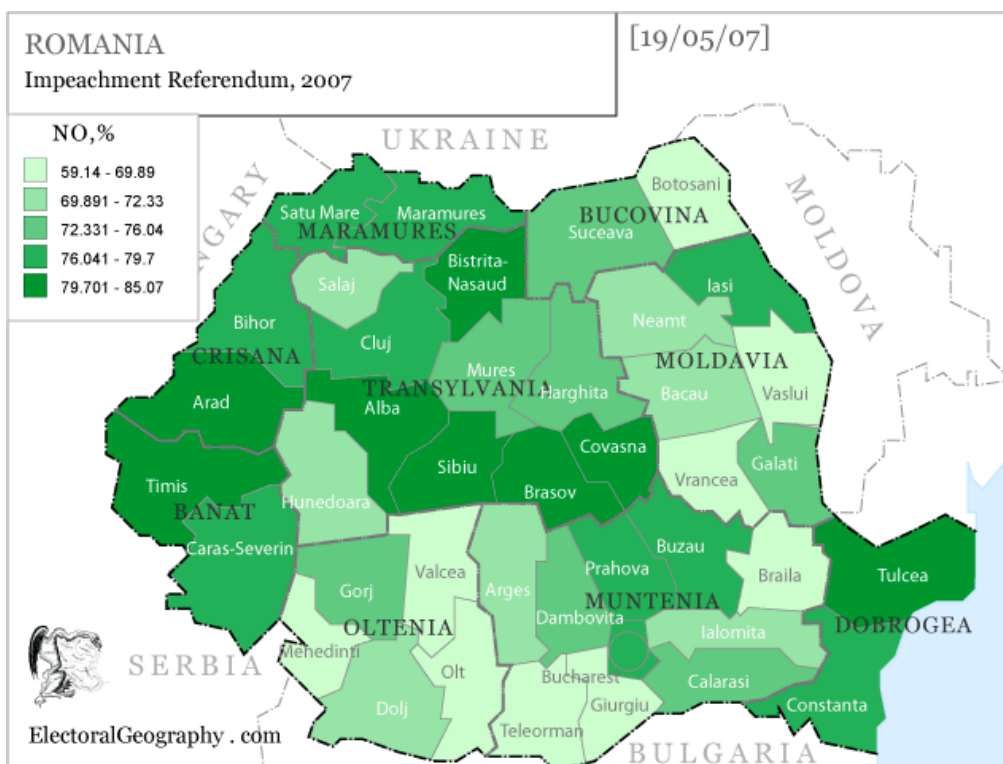
percentuální podpory se prezidentovi dostalo v krajích středního Rumunška Arges a Covasna, západním kraji Timis a úplně nejvyšší percentuální podporu získal v kraji Sibiu.

Tabulka 2. Volební podpora prezidenta při referendu podle volebních obvodů

Název volebního obvodu	Odevzdané hlasy	Hlasy "ne" v %	Název volebního obvodu	Odevzdané hlasy	Hlasy "ne" v %
Alba	156128	74,48	Hunedoara	186379	70,75
Arad	183190	79,70	Ialomița	99316	72,03
Argeș	228614	82,79	Iași	300699	70,07
Bacău	250700	70,16	Ilfov	108753	78,75
Bihor	227188	71,47	Maramureș	172671	79,09
Bistrița-Năsăud	113913	77,76	Mehedinți	104852	73,78
Botoșani	145169	80,89	Mureș	193205	68,56
Brașov	263755	59,14	Neamț	191061	75,69
Brăila	134316	81,29	Olt	166617	63,35
Buzău	183480	68,91	Prahova	322148	78,45
Caraș-Severin	134715	72,33	Satu Mare	106992	76,04
Călărași	100864	77,42	Sălaj	88835	70,78
Cluj	281696	78,47	Sibiu	191205	85,07
Constanta	325738	78,77	Suceava	245234	85,07
Covasna	57819	82,37	Teleorman	155823	61,53
Dâmbovița	203130	73,27	Timiș	285684	82,60
Dolj	272316	69,89	Tulcea	91167	81,00
Galați	222484	72,44	Vaslui	147882	63,60
Giurgiu	89356	69,20	Vâlcea	156802	69,79
Gorj	123128	73,21	Vrancea	138682	69,8
Harghita	74183	75,98	București	908403	76,52

Zdroj: Výsledky referenda podle krajů, Centrálního volebního úřadu (http://www.becreferendum2007.ro/document3/refer_judete.pdf)

Mapa 1. Volební podpora prezidenta podle krajů – referendum 2007

Zdroj: <http://www.electoralgeography.com/en/countries/r/romania/2007-referendum-romania.html>

Rozložení podpory prezidenta při referendu odpovídá do jisté míry jeho volební podpoře při posledních prezidentských volbách v roce 2004 a v obecnější rovině oblastem, kde má prezident stabilní vysokou podporu.

Vnější příčiny, především otázka Evropské unie, hrály v rozhodování voličů poměrně významnou roli. Vznikla obava, jaký vliv by mohlo mít odvolání prezidenta na pozici Rumunska v EU, především jak by suspendace souvisela se stabilitou Rumunska a následnou reakcí Evropské unie. Významnou roli sehrála i samotná kampaň, kde se projevíly prezidentovy komunikativní schopnosti. Băsescu je skvělý řečník a charismatická osobnost. Jeho kampaň byla dobře organizovaná, dostatečně financovaná a přinášela jasnou zprávu na rozdíl od jeho oponentů. A neméně významně se na výsledku podílely ekonomický růst a fakt, že Băsescu „dovedl“ Rumunsko do EU (Maxfield 2007: 8).

6. Závěr: Dopady na politickou situaci v zemi

Po zveřejnění výsledků referenda mnozí analytici hodnotili situaci spíše skepticky a nepovažovali politickou krizi za vyřešenou. Referendum přišlo v době stranické nestability a jeho výsledky politické tenze ještě zостřily. Přestože dvě třetiny příznivců sociální demokracie hlasovali pro odvolání prezidenta, referendum nevyřešilo jejich spory uvnitř strany, které se naopak ještě zvětšily. Též národní liberálové se potýkali s důsledky

neúspěchu. Naopak jednoznačným vítězem byla DS T. Băsesca, která naopak posílila svoji soudržnost i postavení (Maxfield 2007: 9).

V červnu proběhlo první hlasování o nedůvěře minoritní vládě premiéra Tariceana (má v parlamentu jen 20 % křesel), které vyvolala DS požadující od květnového referenda odstoupení vlády. Díky podpoře od PSD opozice nezískala potřebných 235 hlasů k odvolání vlády (Reuters 2007). V říjnu proběhlo další hlasování o nedůvěře vládě tentokrát iniciované PSD z důvodů údajné vládní neschopnosti využít evropské finance. V hlasování však nedokázala získat potřebnou většinu, přestože se stále častěji mluvilo o možných předčasných volbách.⁷ Od voleb se v současné situaci očekává vytvoření stabilní vlády, která bude pokračovat v reformách, a splní tak požadavky EU.

Použité zkratky:

ADA – Aliance pravdy a spravedlnosti (Aliantei Dreptate Si Adevăr)

PC – Konzervativní strana (Partidul Conservator)

PD – Demokratická strana (Partidul Democrat)

PNL – Národní liberální strana (Partidul National Liberal)

PRM – Strana za Velké Rumunsko (Partidul Romania Mare)

PSD – Sociálně demokratická strana (Partidul Social Democrat)

UDMR – Demokratická unie Maďarů v Rumunsku (Uniunea Democratica Maghiara din Romania)

---

⁷ Nový volební systém, který bude platit již pro příští volby (změna z poměrného na smíšený), byl schválen 25. listopadu 2007. Hlasování se konalo zároveň s volbami do EP.

Seznam pramenů a literatury

- Apel pentru respectarea statului de drept si a democratiei, (<http://www.revista22.ro/html/index.php?art=3703&nr=2007-05-11>)
- Arion, C. (2007): The Romanian Referendum Battle: A President Hangs On, World Politics Review, June 2007, (<http://www.worldpoliticsreview.com/article.aspx?id=844>)
- Ciobanu, C.(2007): Romania: public retains president against parliament's wishes, Global Information Network, Mai 2007, (www.proquest.umi.com)
- Constitution of Romania (<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339&idl=2>)
- Euractiv 2007: Romanian president faces impeachment poll, (<http://www.euractiv.com/en/enlargement/romanian-president-faces-impeachment-poll/article-163364>)
- Maxfield, E. (2007): Referendum Briefing no. 15, Europe and Romania's presidential impeachment referendum, May 2007, Sussex European Institute, (www.sussex.ac.uk/sei/documents/-_no_37-eb-romania07.pdf)
- Nicolae, R.: Direct Democracy Institutions in romanian Legislation, Centre for legal resources, 2005, (www.crj.ro/files/paper.doc)
- Romania votes NO (2007), Transatlantic Politics, (<http://www.transatlanticpolitics.com/2007/05/19/romania-votes-no/>)
- Reuters (2007): Romania's government survives no confidence vote (2007), (<http://www.reuters.com/article/worldNews/idUSL1182541020070611>)
- Public Opinion Barometer (2006), Open Society Found – Soros foundation Romania, (http://www.osf.ro/en/comunicate_detaliu.php?comunicat=18)
- Viehmann, C. (2007): Romania: Crisis and impeachment, International Relations and Security Network, (<http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?id=17534>)

Volební výsledky:

- Výsledky prezidentských voleb 2004: (http://www.bec2004.ro/documente/P2_BEC.pdf)
- Výsledky referenda o odstoupení prezidenta 19. května 2007, Centrální volební úřad, (<http://www.becreferendum2007.ro/document3/rezultat.pdf>)
- Výsledky referenda o odstoupení prezidenta 19. května 2007 podle krajů, Centrální volební úřad, (http://www.becreferendum2007.ro/document3/refer_judete.pdf)